

LBRIS

We know
books

KONSTANTIN V. ZORIN

Dacă puterile sunt pe sfârșite

*Războiul și pacea omului
cu el însuși*

ediția a doua

Traducere din limba rusă
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

Cuprins

Din partea autorului	7
I. Spirala incandescenței între plus și minus.....	9
„Regulile de circulație duhovnicească”	9
Între două focuri.....	14
„Diavolul se luptă cu Dumnezeu”	19
II. Dacă totul ne merge pe dos.....	23
Fiecare înțelege după măsura moralității sale	27
Privește cu credință către cer	29
III. A găsi sensul vieții e fericirea, a găsi fericirea e sensul vieții.....	33
Nu știm ce vrem sau vrem nu se știe ce?	33
Potcoava aducătoare de noroc și jugul păcatului	36
Adevărată iubire de sine sau amor propriu?.....	41
IV. Tichia de nebun nu strică creierii.....	45
Haină pentru suflet	46
Un rol de neînviat.....	48
Ce-i înăuntru e și în afară.....	51
V. Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă.....	55
Ucis de săgeata adulterului.....	55
Să conduci răul sau barca?	59
A accepta situația și a te împăca cu ea	63
VI. Treacă de la Mine paharul acesta.....	66
Lasă boala în voia lui Dumnezeu	66

Fără durere dragostea nu se maturizează.....	74
Profesia nu-l face om pe om.....	81
VII. Fiecărui – ce i se cuvine?	87
Făgașul potrivit.....	88
Eșecurile sunt niște lecții	90
Mulțumim tuturor celor ce ne pun bețe în roate	93
VIII. Trei întrebări: „Pentru ce?”, „Cum de?” și „În ce scop?”.....	97
Logica luminează sau rațiunea duhovnicească?	98
Toată povara ta Îmi aparține	101
Puterea întrebării	106
IX. Circuitul binelui în natură	113
Atunci când șansele sunt egale cu zero	113
De veți ieși din casă mohorâți... ..	117
Cine cade primul în groapă?	120
X. „Și văd în ochi băieți însângerați...”	125
A trăi fără minciună.....	126
Imunodeficitul de conștiință.....	130
Pâine și spectacole	133
XI. Împacă-te cu tine însuși.....	137
Poteca alunecoasă.....	137
Inima încuiată.....	142
Cum să învățăm să trăim în armonie cu „eul” nostru duhovnicesc?.....	144
Răspunsul din adânc și răspunsul de Sus	146
Postfață	154
Anexa I.	
Dreapta Domnului (<i>Alexandre Dumas</i>).....	163

Anexa II.	
Din romanul <i>Mizerabilii</i> (<i>Victor Hugo</i>)	169
Anexa III.	
A pierit conștiința (<i>M. E. Saltikov-Șcedrin</i>).....	192
Anexa IV.	
Să nu vă dați bătuți!.....	207
Anexa V.	
Întâlnirea cu Hristos este o întâlnire cu tine însuși (<i>Preot Serghie Kruglov</i>).....	214
Anexa VI.	
Noi am trecut prin foc și prin apă... (<i>Stareț Paisie Aghioritul</i>).....	219
Anexa V.	
Interviu cu K. Zorin.....	224

de sine și pentru ajutorarea aproapelui. Continui și dezvolt aici teme pe care am început să le abordez în două dintre cărțile mele precedente: *Când te sfâșie boala: colacul de salvare al credinței și Strigătul sufletului: depășirea crizelor din viață*. În centrul tuturor celor trei cărți se află omul care a nimerit într-o situație problematică, dificilă: o durere acută, un conflict interior, un stres cronic sau o iubire nefericită.

În scrierea acestei cărți mi-au fost de mare ajutor părinții mei, V. Zorin și E. Zorina, protoiereul Leonid Țarevski și maica preoteasă Liudmila Țarevskaia, L. Bugrova, T. Sergienko, A. Armizonov, T. Lipatova, E. Lokșina. Le mulțumesc din inimă lor și multor alora pentru rugăciuni, pentru atenție și pentru observațiile prețioase asupra textului. Le sunt, de asemenea, profund recunoscător acelor cititori care mi-au trimis opiniile lor asupra cărților pe care le-am publicat până acum și care și-au dat osteneala să-mi arate posibile greșeli, omisiuni, ori să-și exprime dorințele privitoare la îmbunătățirea acestor lucrări.

Reflectând asupra scrisorilor primite, mă strădui să răspund în cărțile mele la întrebările și la rugămințile conținute în ele. De aceea, îmi cer iertare anticipat de la cititori pentru faptul că nu acord nimănui consultații prin corespondență, nu pun diagnostice la distanță și nu trimit cărțile mele prin poștă.

Vă rog să-mi scrieți la adresa: 117208, Moscova, Zorin Konstantin Viaceslavovici, post-restant.

CAPITOLUL I

Spirala incandescenței între plus și minus

În lume există diferite legi și legități: fizice, chimice, biologice, matematice, sociologice, psihologice... Acestea sunt descoperite și demonstrate de savanți.

Cele mai bune minți ale tuturor timpurilor și popoarelor recunoșteau că există nu numai legi ale materiei, ci și legi ale duhului. După părerea lui Albert Einstein, există două moduri de viață: ca și cum n-ar exista minuni și ca și cum totul e o minune. Nu are sens să cercetăm și să apreciem totul prin metodele științelor naturale: „Aceasta ar fi o reprezentare prin mijloace neadecvate, ca și cum am înfățișa o simfonie beethoveniană sub forma unei curbe care exprimă presiunea atmosferică.”

„Regulile de circulație duhovnicească”

Din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, din experiența Bisericii și din evenimentele istorice aflăm despre legile și

legitimitățile duhovnicești. Acestea sunt suprafirești și, ca atare, nu atât de evidente ca legile naturii și societății. Lumea duhovnicească e foarte tainică, și legile ei funcționează în mod variat – în dependență de Pronia dumnezeiască și de starea duhovnicească a omului, nu totdeauna evident și instantaneu în comparație cu acțiunea, să zicem, legii gravitației universale.

Arhiepiscopul Varlaam Riașențev, un remarcabil nevoitor al epocii noastre, presupunea că în calea înțelegerii legilor duhovnicești un obstacol serios este reprezentat de prejudecățile, de îngustimea noastră de gândire și de raționalismul nostru excesiv, hrănit de trufie și necredință. Orientat exclusiv spre pământ, rațiunea noastră s-a obișnuit să vadă doar realitatea pământească. „Nu înțelege sunetele cerești și nu pricepe legile supreme. Închipuindu-și că e atotștiutoare, acceptă numai legile pământești și crede că sunt singurele posibile și admisibile. Grosolană și jalnică rătăcire!.. Astfel, treptat, dar sigur scapă din vederea minții noastre o întregă și preadesăvârșită realitate, care întrece nemăsurat realitatea pământească – această vale a plângerii și păcatului” (Arhiepiscopul Varlaam).

Falsele valori ne îngustează orizontul, ne înăbușă conștiința și ne orbesc inima – organul cunoașterii de sine și cunoașterii lui Dumnezeu. Adeseori, un orb sau un copil înțelege mai bine decât adulții care văd, fiindcă el privește cu inima.

O serie de legi duhovnicești este exprimată în poruncile dumnezeiești: *Să nu dai mărturie mincinoasă, să nu ucizi, să nu furi, să cinstești pe tatăl tău și pe mama ta, nu judecați, ca să nu fiți judecați* și așa mai departe... Aceste cerințe mo-

rale sunt comparate, pe bună dreptate, cu avertismentele despre pericole: „Atenție: înaltă tensiune!”, „Stop! Zonă de contaminare radioactivă”, „Otrăvitor!”, „Toxic!”.

Încălcarea legilor duhovnicești atrage după sine războiul cu Dumnezeu și cu noi înșine (v. anexa VI).

Starețul Paisie Aghioritul explică: „Să zicem că cineva aruncă în sus un lucru greu. Cu cât îl aruncă mai sus, cu atât căderea e mai puternică și cu atât sunt mai mari șansele ca lucrul acela să se sfărâme. Aceasta e o lege a naturii – iar în viața duhovnicească cu cât se înalță mai sus omul în trufia sa, cu atât cade mai rău duhovnicește. *Oricine se înalță pe sine va fi smerit.*”

Astfel, de un sfârșit mizerabil s-a „învrednicit” regele Irod Agrippa. Acesta era furios pe locuitorii Tirului și Sidonului, și aceștia căutau să se întâlnească cu el. După cum povestește istoricul Josephus Flavius, cărmuitorul s-a îmbrăcat în haine de paradă împodobite cu argint și a șezut în mijlocul mulțimii pe un loc înalt, pregătit special, ca și cum ar fi fost la teatru. Încântați de luxul regesc, păgânii strigau lingușitor: „Acesta este glas de Dumnezeu, nu de om!” – însă îngerul Domnului l-a pedepsit pe trufaș pentru că n-a pus capăt strigătelor hulitoare, ci le-a ascultat cu plăcere și n-a dat slavă lui Dumnezeu. În cinci zile, pe Irod l-au mâncat de viu viermii (v. Fapte 12, 20-23).

Probabil că durerile abdominale crunte și moartea rapidă a regelui au fost provocate de paraziții intestinali numiți helminți (limbrici). Aceștia se hrănesc cu sângele și sucurile tisulare ale gazdei, absorb din intestin substanțele nutritive și secretă toxine care otrăvesc creierul și alte organe de importanță vitală.

Totuși, Sfânta Scriptură insistă doar asupra aspectului duhovnicesc al problemei: *Și îndată îngerul Domnului l-a lovit, pentru că nu a dat slavă lui Dumnezeu. Și mâncându-l viermii, a murit* (Fapte 12, 23). Prin urmare, procesul patologic firesc a fost o manifestare a unei afecțiuni suprafirești. Ce uimitor de subtil sunt întrepătrunse aspectul duhovnicesc și cel fiziopatologic al bolii!

Pe omul îngâmfat și îndrăgostit de sine îl așteaptă, mai devreme sau mai târziu, o cădere năprasnică – și atunci se va împlini cuvântul grăit de Domnul faraonului egiptean: *Pentru aceasta te-am ridicat: ca să arăt în tine puterea Mea și ca numele Meu să se vestească în tot pământul* (Rom. 9, 17).

De aici avem de tras și o lecție morală. Nu trebuie să ne mâniem și să ne tulburăm când vedem că necredincioșii o duc bine: *Nu râvni celor ce viclenesc, nici nu urma pe cei ce fac fărădelegea, căci ca iarba curând se vor usca și ca verdeața ierbii degrab se vor trece... Sabia lor în inima lor va intra, și arcurile lor se vor frânge* (Ps. 1-2, 15).

Așadar, pedeapsa de Sus există deoarece între evenimente și faptele oamenilor este o legătură adâncă. Împușinarea binelui duce la dezorientarea și degradarea duhovnicescă – iar întrucât duhovnicescul este legat de material, catastrofa duhului atrage după sine, în mod inevitabil, catastrofa trupului (v. anexa I).

Potrivit remarcabilului filosof rus Ivan Ilin, omul rățăcește până când se lovește cu capul de peretele din granit al legilor duhovnicești, pe care le respinsese, ori se sfârâmă în prăpastia opreliștilor duhovnicești, de care își bătuse joc până atunci: „Omului i s-a dat libertatea de a le

nega și de a le călca – dar niciodată n-a fost om sau popor care să meargă pe această cale și să aibă pe pământ o existență demnă, creativă și frumoasă. Dimpotrivă, toți s-au descompus suflătește, au căzut în dezordine, în tulburare socială, și au pierit în nevința duhovnicească.”

Credeți-mă, nici o situație, până și cea mai grea, nu vine întâmplător. De obicei, mai întâi ni se dau semnale de avertisment: anumite semne, cărora trebuie să le dăm mare atenție. Dacă le neglijăm, urmează un semnal mai puternic, iar când neplăcerile se repetă, și pe deasupra cu o constanță de invidiat, înseamnă că noi călcăm cu îndărătnicie pe aceeași greblă (v. anexele V-VI).

Viața ne învață pe noi, nătângii! De aceea împrejurările devin tot mai grele, ajungând până la catastrofă. Loviturile sorții înseamnă că „șuturile” mai puțin dureroase nu au avut efect. Este cu totul de înțeles: o pietricică ce se rostogolește la vale poate atrage după sine o cumplită alunecare de teren sau avalanșă – și vinovată nu este pietricica...

Nu degeaba în rugăciunea stareților Optinei cerem: „Doamne, în toate întâmplările neprevăzute nu mă lăsa să uit că totul este trimis de Tine... Doamne, luminează-mi mintea și inima ca să pricep veșnicele și neschimbatele Tale legi, care cârmuiesc lumea, pentru ca eu, păcătosul Tău rob, să-Ți pot sluji Ție așa cum trebuie și să pot sluji așa cum trebuie aproapelui!”

Nemuțumirea de o situație locală, de o problemă cronică și chiar de soartă în întregimea ei devine adesea un stimul pentru a începe o etapă nouă a vieții, înțeleasă și plină de conținut. Cu cât vom merge mai departe și mai ferm pe această cale, cu atât mai interesantă, mai roditoa-

re și bucuroasă ne va fi viața. Principalul este să fim cu Dumnezeu.

Între două focuri

Apostolul Pavel descrie în mod strălucit simptomele luptei lăuntrice, opunând „faptele trupului” „roadelor duhului”: *Căci trupul poartă împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului, căci acestea se împotrivesc unul altuia* (Gal. 5, 16-24).

În numele păcătoșilor care se pocăiesc, Sfântul Apostol strigă: *Nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc... După omul cel lăuntric, mă bucur de legea lui Dumnezeu, dar văd în mădularele mele o altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele* (Rom. 7, 19-23).

Iată o parabolă. Un indian bătrân își învață nepotul: „În fiecare dintre noi trăiesc doi lupi. Unul întrușipează răul: ura, lăcomia, invidia, minciuna; altul întrușipează binele: iubirea, mila, încrederea, dreptatea. Lupii aceștia se află într-o vrajbă neîncetată.” „Și care învinge?” – întrebă nepotul. „Cel pe care-l hrănești!”

Înăuntrul nostru clocotesc contradicțiile. **Natura animalică și duhul omenesc sunt două contrarii. De dimineață până seara, chiar și în somn, „eu” nostru se zbuțuie între aceste două focuri.**

Situația este agravată de faptul că demonii ne urmăresc meticulos. Ei sunt întotdeauna gata de ofensivă: tulbură

mintea și inima, aprind poftele trupului și ne frământă cu griji lumești. Este periculos să sucombăm, cu voie sau fără voie, atacurilor mintale și să intrăm în „dialogurile” pe care le organizează dracii. Bombardându-ne cu gândurile lor, aceștia ne „arată” în minte scene fără perdea, imagini desfrânate, și evocă din subconștient amărăciuni, zbuțuiri, frici și alte emoții negative de mult uitate. Așa pătrunde în noi atmosfera otrăvită a iadului: ispititoare pe dinafară și amară pe dinăuntru.

„Omul nu e o strună întinsă între Cer și Pământ, scrie protoiereul Andrei Tkaciiov. Mai degrabă e o spirală a incandescentei între plus și minus.”

Întreaga lume este scindată și, după cuvântul Apostolului Ioan Teologul, *în cel rău zace* (I In 5, 19). Lupta neîmpăcată dintre întuneric și lumină, dintre bine și rău, se observă peste tot: și în natură, și în societate, și în inimă.

Această opoziție este descrisă cu măiestrie de Victor Hugo – clasic al literaturii franceze, autorul romanului *Mizerabilii*: „Ochiul duhului nu va afla vreodată lumină mai puternică și întuneric mai adânc decât în omul însuși; oriîncotro s-ar întoarce, nu va putea afla nimic mai înspăimântător, mai complicat, mai tainic și mai nemărginit. Există o privescătoare mai măreață decât marea, și anume cerul. Există o privescătoare mai măreață decât cerul, și anume adâncul sufletului omenesc... Acolo, sub aparențele liniștii, au loc dueluri între giganti, ca la Homer, înțeleștări între dragoni și hidre; acolo sunt cete de năluci, ca la Milton, și cercuri fantasmagorice, ca la Dante. Cât este de întunecată nemărginirea pe care orice om o poartă în sine și cu care, disperat, potrivește capriciile minții sale și faptele sale!”

Pentru vindecarea „necurățiilor sociale” – a oamenilor schilodiți moral, din „drojdia” societății, născuți de „bezna” – sunt necesare râuri de lumină. „Nici un liliac nu suportă razele zorilor, afirmă scriitorul. Așadar, revărsați lumină în subsolul societății!”

Eroul principal al romanului e renăscut duhovnicește prin dragostea și compasiunea Episcopului Myriel, care l-a primit nu ca pe un hoț, ci ca pe un dezmoștenit al soartei, care avea nevoie de sprijin moral. Întâlnindu-se cu mărinimosul episcop, nefericitul „a fost înmărmurit și parcă orbit de strălucirea virtuții” (v. anexa II).

Victor Hugo redă uluitor de expresiv starea interioară a eroului său. Nouăsprezece ani de ocnă îl aduseseră pe Jean Valjean la o totală disperare. Este de neuitat cum i-a luat moneda băiețelului, ca pe urmă să plângă, căindu-se, pe o piatră de la marginea drumului. Cu inima împietrită din pricina nedreptății și obișnuit să urască, pătimitorul „își dădea seama, în chip tulbure, că mila episcopului era cel mai puternic atac, cel mai amenințător asalt căruia îi fusese supus vreodată; își dădea seama că dacă va rezista în fața acestei milostiviri va fi nevoit să renunțe la ura cu care îi umpleau de atâția ani sufletul faptele altor oameni și care îi dădea un sentiment de satisfacție. De această dată trebuia ori să învingă, ori să rămână învins – și acum s-a pornit o luptă, o luptă titanică și hotărâtă între răutatea din el și bunătatea acelu om”.

Jean Valjean a renăscut lăuntric: „A început să trăiască pașnic și liniștit, plin de nădejdi, tăinuind în suflet doar două năzuințe: să-și ascundă adevăratul nume și să-și sfințească viața; să plece de la oameni și să se întoarcă la Dum-

nezeu.” Devenind fabricant și filantrop, el continuă timp de șapte ani lucrarea răposatului episcop. Chiar ajungând pe baricade, nu ia parte la lupte, ci încearcă să-i apere pe cei care se luptau – iar când primește ordin să-l împuste pe persecutorul său, polițistul Javert, îl pune în libertate. Valjean crede sincer că sufletele rătăcite se îndreaptă nu mai prin bine și prin milă.

Magnific este descrisă noaptea „furtunii sub un craniu”, în timpul căreia eroul romanului a încărunțit – noaptea din ajunul judecării lui Champmathieu, care fusese arestat pe nedrept. Valjean nu atât reflectează, cât trăiește chinuitoare „convulsii ale conștiinței”. În el „clocotește un vi-for, un uragan”; el își pune întrebări, ascultă glasuri care ies „din cele mai întunecate tainițe ale sufletului” și „se cufundă în această noapte ca într-un abis”.

Să-și sfințească sufletul și să-și ascundă adevăratul nume: aceste două gânduri constituiau dubla regulă a vieții lui Valjean. În cele din urmă, el a descoperit deosebirea dintre ele: „Unul înseamnă lepădare de sine, iar celălalt iubire de sine; unul spune: *aproapele*, celălalt spune: *eu*.”

La temelia furtunii sufletești se află tot lupta dintre lumină și întuneric. Lui Valjean i se pare că în adâncul minții sale „Dumnezeirea” se luptă cu „uriașul”. El are de ales între doi poli. Bineînțeles, el se duce la tribunal pentru a-l salva pe nenorocosul Champmathieu, și se dă pe mâna legii. Le dovedește judecătorilor și publicului prezent că el este de fapt ocnașul Jean Valjean și că trebuie să se întoarcă la ocnă. Titanica luptă lăuntrică se încheie prin biruința morală a binelui și printr-un zâmbet de triumf amestecat cu deznădejde – iar la bătrânețe Jean Valjean se con-

damnă de bunăvoie la singurătate ca să nu împiedice fericirea fiicei sale adoptive, Cosette, deși această autoînălțurare îl ucide.

Victor Hugo laudă eroismul măreției duhului. Viața grea a lui Jean Valjean are un sens adânc. El trăiește nu pentru sine, ci pentru oameni. Îi sunt străine egoismul, lăcomia, ambiția... Își folosește voința de fier, tăria de caracter și mușchii de oțel pentru a-i ajuta pe cei slabi, pe dezmoșteniții soartei, sacrificându-și propria bunăstare. Toate acestea nu-i vin ușor, fără chinuitoare șovăiri și zbuciumuri lăuntrice. **Lupta lăuntrică este partea oamenilor a căror conștiință este trează.**

În finalul romanului, Jean Valjean moare, lăsând fiicei și ginerelui această ultimă povață: „Domnul Dumnezeu e acolo, Sus, între luminători. El ne vede pe toți și știe ce face fiecare. Copiii mei, eu plec. Să vă iubiți unul pe altul întotdeauna. Nimic nu e mai presus de asta... Să fie asupra voastră binecuvântarea lui Dumnezeu! Nu știu ce e cu mine, văd o lumină. Veniți mai aproape. Mor fericit. Dragilor, iubiților, lăsați-mă să-mi pun mâinile pe capetele voastre.”

Așadar, când alegem între „îmi place” și „nu e voie”, între „trebuie” și „nu vreau”, are loc lupta dintre necesități și posibilități, disputa între argumentele „pro” și „contra”. Tocmai acesta este conflictul intrapersonal. Motivele lui sunt ascunse adânc în sânul personalității.

Starețul grec Iosif Athonitul întrebă: „Știi, oare, cum e atunci când nu ispitești, dar ești ispitit? Când nu furi, dar de la tine se fură? Când binecuvântezi, dar ești blestemat? Când miluiești, dar ți se fac necazuri? Când lauzi,

dar ești osândit? Când oamenii vin fără pricină ca să te ocărăscă, să te numească «înșelat» mereu, până la sfârșitul vieții? Și știi că nu e adevărat ce spun, și vezi ispita care-i mână.”

Observați cum ne ieșim câteodată din fire într-o criză de mânie. Ar trebui să fim filmați cu o cameră video, iar apoi, după ce ne liniștim, să ni se arate mimica și gesturile de atunci! Am încremeni de uimire și groază: „Asta sunt eu?!” Iar dacă ar înregistra cineva intonațiile tiradelor și replicilor noastre, pe urmă am fi rușinați și mâhniți să le ascultăm: „Nu se poate! Este un fals!” – se autojustifică orgoliul rănit.

Să știți, iubiții mei frați: orice om să fie grabnic la ascultare, zăbavnic la vorbire, zăbavnic la mânie, căci mânia omului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu, îndeamnă Apostolul Iacov (Iac. 1, 19-20).

„Diavolul se luptă cu Dumnezeu”

După părerea Sfântului Nicodim Aghioritul, biruiește dorința spre care înclină voința omului: „Tocmai în asta stă tot nevăzutul nostru război duhovnicesc.” Dacă precumpănește glasul conștiinței, facem ceea ce place lui Dumnezeu.

Potrivit Sfântului Antonie cel Mare, sufletul temător de Dumnezeu stă neclintit în hotărârea sa cea bună. El înfrâneză ca pe un cal patimile iraționale – mânia și pofta –, și pentru că se luptă și le îmblânzește este învrednicit de petrecerea în ceruri.